

5941 SAYILI YENİ ÇEK KANUNU

Serkan KURT^(*)

1 - GİRİŞ

Çekin kısaca hukuki tanımı; Bir bankaya hitaben yazılmış ve Türk Ticaret Kanunu'nda belirtilen hükümlere göre düzenlenmiş, ödeme emri niteliğinde olan kıymetli evraktır.

Ödeme aracı niteliğindeki çeklerle ilgili olarak ülkemizdeki ilk yasal düzenleme *3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanun* ile 19.03.1985 tarihinde yapılmış 03.04.1985 tarih, 18714 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanunun uygulanmasında ortaya çıkan sorunların giderilmesi ve eksikliklerin tamamlanması amacıyla belli dönemlerde ilgili kanunda değişiklikler yapılmıştır. Bu anlamda 3167 sayılı kanunda yapılan değişikliklerin en önemlisi 26.02.2003 tarihinde kabul edilerek 08.03.2003'de yürürlüğe giren *4814 Sayılı Kanun*'la yapılan kapsamlı değişikliktir.

Günümüze kadar yapılan tüm düzenlemeler sonucunda 14.12.2009 tarih ve 27438 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren *5941 Sayılı Çek Kanunu* şuan yürürlükte bulunan çek kanunudur. Bu kanunla birlikte 1985 tarihli 3167 sayılı Çek Kanunu uygulamasına son verilmiştir. 5941 Sayılı Çek Kanununda 03.02.2012 tarih ve *6273 sayılı "Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"* ile çek ve çek kullanımına ilişkin önemli değişiklikler yapılmıştır. Böylece söz konusu Kanunun kapsamını genişletilmiş, bankaların sorumluluğu artırılmış ve karşılıksız çek keşide sonucu hükmedilen cezai sorumluluk konusunda bir takım yenilikler getirilmiştir. Bu kanunla, Türk Ticaret Kanunu'nun Cenevre Yeknesak Kuralları'nı esas alan çekle ilgili hükümlerinde herhangi bir değişiklik yapılmamasına özen gösterilmiştir.¹

^(*) Vergi Müfettiş Yardımcısı

¹ Doç. Dr SEVİĞ Veysi -. www.ubdt.com.tr/makaleoku.php?id=576

2- KANUNUN AMACI ve KAPSAMI

5941 Sayılı Çek Kanununun 1'inci maddesinde kanunun amacı: "çek defterlerinin içeriklerine, çek düzenlenmesine, kullanımına, çek hamillerinin korunmalarına ve kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması önlemlerine katkıda bulunmaya ilişkin esaslar ile çekin karşılıksız çıkması ve belirlenen diğer yükümlülüklerle aykırılık hâllerinde ilgililer hakkında uygulanacak yaptırımları belirlemektir" şeklinde düzenlenmiştir.

Kanun metninden de anlaşılacağı üzere, bu yasal düzenlemeyle birlikte uygulamada yaşanan sorunlara çözüm üretebilmek ve çekin güvenilir bir ödeme aracı haline getirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, özellikle kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması 5941 sayılı Kanun'un temel hedeflerinden biri haline gelmiştir.²

3- BANKALARIN SORUMLULUĞU**3.1- Hesap Açarken Uyulması Gereken Hususlar**

Bankaların, hesap açarken uyması gereken hususlar, "Bankanın araştırma yükümlülüğü, çek hesapları ve çek defterleri" başlığı ile Kanunun 2'inci maddesinde açıklanmaktadır. Anılan maddede, bankaların bu kanun hükümlerine göre, çek hesabı açtırmak isteyenlerin yasaklı olup olmadıklarının araştırılması ve ilgili kişilerin ekonomik ve sosyal durumunun belirlenmesinde gerekli basireti ve özeni göstermesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca bankalara, çek hesabı açtırmak isteyenlerin yasaklılık durumuna ilişkin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası³ kayıtları, açık kimlikleri gibi bilgilerini hesabın kapatıldığı tarihten itibaren 10 yıl süreyle saklamak sorumluluğu yüklenmiştir. Çek hesabı açılmasını veya mevcut çek hesabından çek defteri verilmesini isteyen kişi, her defasında tacir olup olmadığı ve kendisi hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığı hususunda bankaya yazılı beyanda bulunacaktır. Çek hesabı açılması sırasında bankalar; ilgilinin, vekilin veya yasal temsilcinin imzasının olmasını, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığını araştırmak zorundadır.

3.2- Çek Defteri Türleri ve İçeriği

Tüzel Kişi adına çek düzenleyen kişinin adı ve soyadı, düzenlenen çek üzerine açıkça yazılmalıdır. Önceki uygulamada Tüzel kişinin unvanı altında yetkili kişinin imza atması yeterliyken, yeni uygulama ile Tüzel kişilerin imza yetkililerinin adı ve soyadının da yazılması gerekmektedir. Bu uygulamanın olumlu tarafı karşılıksız çek keşide etme durumunda bunu düzenleyen şirket yetkilisinin tespitinin sağlanabilmesidir, olumsuz tarafı ise Tüzel kişilerde imza yetkilileri değiştiğinde Çek yapıklarının da değiştirilmesi zorunluluğudur.⁴

Çek defteri bankalarca bastırılır. 31.12.2012 tarih 6273 Sayılı Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 6'ncı maddesiyle eklenen, 5941 Sayılı Kanunun Geçici 3'üncü maddesinde belirtildiği üzere bankalar, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içinde, 2'nci maddeye göre yayımlanacak tebliğde belirlenen esaslara uygun

² Kendigelen Abuzer, Çek Kanunu Tasarısı Taslağı'nın Hukuki Açından Değerlendirilmesi, Hukuki Perspektifler Dergisi, Eylül 2006, S. 8, s. 178 vd.; Resioğlu Seza, Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Sorunlar,

³ 6273 sayılı kanun ile (03.02.2012-28193 Mükerrer R.G.) "adli sicil" ibaresi "Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası" şeklinde değiştirilmiştir.

⁴ <http://www.muhassebeturk.org> Karakuş A.

olarak yeni çek defterleri bastırıp 01.07.2010 tarihine kadar müşterilerine verir ve ellerindeki eski çek defterlerini imha ederler.

Çek defterlerinin baskı şeklini belirleyen esaslar, Maliye Bakanlığı, Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin görüşü alınarak, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca Resmî Gazete’de yayımlanacak tebliğle düzenlenir. Tacir olan ve tacir olmayan kişilere verilecek çekler ile hamiline düzenlenecek çekler, açıkça ayırt edilebilecek biçimde bastırılır. Hamiline düzenlenecek çekler için sadece bu çeklere ilişkin işlemlerin işlendiği ayrı çek hesapları açılır. Hamiline düzenlenecek çeklerde, hamiline çek defteri yapraklarının kullanılması gerekir. Çek yapraklarının üzerinde “hamiline” ibaresi matbu olarak yer alır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası 2010/2 sayılı Tebliğinin 3’üncü maddesinin (d) bendine göre, çekler gruplara göre farklı renklerde ve isimleri yazılarak düzenlenmiştir. Buna göre:

1. Tacir çeklerinde zemini lacivert olan çerçeve içerisinde beyaz renkte (negatif görüntü) ve büyük harflerle “TACİR” ibaresi yer alır.

2. Hamiline düzenlenen tacir çeklerinde zemini kırmızı olan çerçeve içerisinde beyaz renkte (negatif görüntü) ve büyük harflerle, Hamiline ifadesi ikinci satırda olmak üzere, “TACİR HAMİLİNE” ibaresi yer alır. Ayrıca bu tür çekler, lehtar ismi için ayrılan kısımda “HAMİLİNE” ibaresi yer alacak şekilde bastırılır.

3. Tacir olmayan kişi çeklerinde zemini yeşil olan çerçeve içerisinde beyaz renkte (negatif görüntü) ve büyük harflerle “TACİR OLMAYAN” ibaresi yer alır.

4. Hamiline düzenlenen tacir olmayan kişi çeklerinde zemini kahverengi olan çerçeve içerisinde beyaz renkte (negatif görüntü) ve büyük harflerle, Hamiline ifadesi ikinci satırda olmak üzere, “TACİR OLMAYAN HAMİLİNE” ibaresi yer alır. Ayrıca bu tür çekler, lehtar ismi için ayrılan kısımda “HAMİLİNE” ibaresi yer alacak şekilde bastırılır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası 2010/2 sayılı Tebliğiyle açıkça ayırt edilebilecek biçimde hükümden yola çıkarak renklerine göre bir baskı şekli belirlenmiştir. Buradaki amaç ilerleyen yıllarda çek türlerinin renklerine göre tanınmasını sağlamaktır.⁵

3.3- Çekin İbrazi, Ödenmesi ve Karşılıksız Kalması

Çek bir ödeme aracı olduğu için görüldüğünde ödenir. 5941 Sayılı Çek Kanunu’nun 3’üncü maddesinin 1’inci fıkrasında karşılığı bulunan çek, hesabın bulunduğu muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edildiğinde hamilin varsa vergi kimlik numarası saptandıktan sonra ödenir. Ancak çek, hesabın bulunduğu şubeden başka bir şubeye ibraz edildiğinde, o şubece karşılığı sorulmak suretiyle ödenir. “Karşılıksızdır” işlemi, muhatap bankanın hamile kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın dışında, çek bedelinin karşılanamayan kısmıyla sınırlı olarak yapılır.

Anılan kanunun 3’üncü maddesinin 3’üncü fıkrasında muhatap banka, ibraz eden düzenleyici dışındaki hamile, süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için;

a) Karşılığının hiç bulunmaması hâlinde,

1. Çek bedeli bin Türk Lirası veya üzerinde ise bin Türk Lirası,

⁵ Yard.Doç.Dr. ÖNDER Mehmet, Fahrettin Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Y.2010 C.15 s.309

2. Çek bedeli bin Türk Lirasının altında ise çek bedelini,
b) Karşılığının kısmen bulunması hâlinde,

1. Çek bedeli bin Türk Lirası veya altında ise, çek bedelini aşmamak koşuluyla, kısmî karşılığı bin Türk Lirasına tamamlayacak bir miktarı,

2. Çek bedeli bin Türk Lirasının üzerinde ise, çek bedelini aşmamak koşuluyla, kısmî karşılığa ilave olarak bin Türk Lirasını,

6273 sayılı kanun ile (03.02.2012-28193- Mükerrer Resmi Gazete) bankaların sorumluluğu daha da arttırılarak karşılıksız çekte ödenmesi gereken tutar “bin TL” olarak belirlenmiştir.⁶ Bankanın sorumlu olduğu bin TL veya kısmi ödemeyi kabul etmeyen çek hamiline, çekin aslı, karşılıksızdır işlemi yapılarak verilir. Banka kendisinde kalmak üzere çekin önlü- arkalı fotokopisini alır. Aynı maddenin 6273 sayılı kanunla eklenen 9’uncu fıkrasıyla çekin, üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde ibraz edilmemesi hâlinde, muhatap bankanın üçüncü fıkraya göre ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğu sona ermektedir.

Bankanın sorumlu olduğu bin TL veya kısmi ödemeyi kabul eden çek hamiline ise banka tarafından karşılıksızdır işlemi yapılan çekin önlü arkalı ve onaylı fotokopisi verilir, çekin aslı bankada alıkonulur. Çek hamili, karşılıksızdır işlemi yapılan ve banka tarafından onaylanmış fotokopi ile çek borçlularına başvurabilir, icra takibi yapabilir, Cumhuriyet başsavcılığına talepte bulunurken dilekçesine bu fotokopiyi ekleyebilir. Mahkeme veya icra dairelerinin çekin aslını talep etmeleri halinde çekin aslı banka tarafından istemde bulunan resmi mercilere gönderilir.

Kanunun 3’üncü maddesinin 7’nci fıkrasında; banka tarafından çek karşılığının hesapta olmasına rağmen hamiline ödemenin geciktirilmesi ile Bankanın sorumluluğunda olan miktarın ödenmemesi halinde, banka tarafından, çek hamiline her geçen gün için binde üç oranında gecikme zammı ödeneceği hüküm altına alınmıştır.

3.4- Bankaların Bildirim Yükümlülüğü

5941 Sayılı Çek Kanununun 4’üncü maddesinde “Çek hesabı sahipleri ile ilgili tüm bilgiler, bu hesaplardan çek ile ödeme yapılan kişilere ait bilgiler, yapılan ödeme tutarları, ilgili bankalar tarafından dönemler itibarıyla Gelir İdaresi Başkanlığı’na elektronik ortamda bildirilir” hükmü yer almaktadır. Ayrıca bankalar, hamiline çek defteri yaprağını kullanmadan hamiline çek düzenlendiğini tespit etmeleri halinde, mevcut delilleriyle birlikte tespit tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde Cumhuriyet başsavcılığına ve Gelir İdaresi Başkanlığı’na bildirim yapmak zorundadır.

4- ÇEKTE VADE ve REESKONT UYGULAMASI

5838 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 18 inci maddesiyle 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanuna 2003 yılında Geçici 2’nci madde eklenmiştir. Bu maddede, “31.12.2009 tarihine kadar, üzerinde yazılı keşide tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir.” hükmüne yer verilmiş, daha sonra ise 5941 Sayılı Çek Kanunu’nun Geçici 1’inci Maddesi ile yapılan düzenleme ile “31.12.2011 tarihine kadar, üzerinde yazılı keşide tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı ge-

⁶ 6273 sayılı kanunla değişmeden önceki halinde bankanın karşılıksız çekte ödeyeceği miktar “altı yüz” TL’dir.

çersizdir.” hükmü ile de bahse konu uygulamanın süresi 2011 yılı sonuna kadar uzatılmıştır. Bu madde hükmü, çeklerin vadeli hale geldiği ve reeskonta tabi olabileceği tartışmalarına yol açmıştır. Ancak bu duruma açıklık getirmek için 41 sayılı Vergi Usul Kanunu Sirküleri yayımlanmıştır.

41 sayılı Vergi Usul Kanunu Sirkülerinde ilgili maddelere ilişkin olarak “Bu maddelerin belirli bir süreyle çekin, üzerinde yazılı keşide tarihinden önce ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersiz kabul edilerek ekonomik sıkıntılarla çeklerin zamanında ödenememesi sonucunda ticari hayatta karşılaşılan sorunlara ve mağduriyetlere çözüm üretilmesi amacıyla yapıldığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu düzenleme ile çeklerin bono ve poliçeler gibi vadeli senet haline getirilmesi amaçlanmamıştır.” Şeklinde açıklama yapılmıştır. Yapılan düzenleme ile ileri tarihli çek keşidesinin yasal olarak da mümkün kılınmış olması, çekin “çek” olma niteliğine hanel getirmemekte ve bir kredi aracı değil, yine ödeme aracı olma niteliğini korumaktadır.

Diğer taraftan, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun Değerlemeye ilişkin hükümlerinden 281’inci maddesinde “Alacaklar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit alacaklar değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır. Anılan Kanunun 285’inci maddesinde de “Borçlar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit borçlar değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır.

Vadesi gelmemiş olan senede bağlı borçlar değerlendirme günü kıymetine irca olunabilir. Bu takdirde senette faiz nispeti açıklanmışsa bu nispet, açıklanmamışsa Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddinde bir faiz uygulanır.

Buna göre, Vergi Usul Kanunu uyarınca vadesi gelmemiş olan alacak ve borç senetlerinin reeskonta tabi tutulması gerekecektir. Ancak bir ödeme aracı olarak kullanılan çeklerin vadeli düzenlenmiş olması adına çek düzenlenen yükümlünün ancak değerlendirme gününde vadesi gelmemiş senede bağlı alacak ve borçlar için uygulanması öngörülen Vergi Usul Kanununda yer alan reeskont uygulamasından yararlanmasına imkan tanımamaktadır. Bu nedenle, çekin ödeme aracı olmasından dolayı senet olarak kabul edilmesi imkan dahilinde bulunmadığından 5941 Sayılı Çek Kanununun Geçici 1’inci maddesiyle yapılan düzenlemeye uyan çeklere de reeskont uygulanması mümkün değildir.

5- ÇEK DÜZENLEME ve ÇEK HESABI AÇMA YASAĞI

5941 Sayılı Çek Kanununun 5’inci maddesinde 6273 sayılı kanunla yapılan değişiklikle birlikte çek kanunundaki hukuki sorumluluk devam etmekle birlikte cezai sorumluluk idari sorumluluğa dönüşmüştür. Yapılan değişiklik sonrası kanunun 5’inci maddesinin 1’inci fıkrası: “Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılması hâlinde, altı ay içinde hamilin talepte bulunması üzerine, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi hakkında, çekin tahsil için bankaya ibraz edildiği veya çek hesabının açıldığı banka şubesinin bulunduğu yer ya da çek hesabı sahibinin yahut talepte bulunanın yerleşim yeri Cumhuriyet savcısı tarafından, her bir çekle ilgili olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilir. Bu fıkra hükmüne göre çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı, karşılıksızdır işlemine tabi tutulan çekin düzenlenmesi suretiyle dolandırıcılık, belgede sahtecilik veya başka bir suçun işlenmesi hâlinde de verilir.” şeklindedir. Böylece yapılan bu değişiklik sonrası karşılıksız çek suç olmaktan çıkarılmıştır.

6273 sayılı kanunla yapılan düzenleme öncesinde karşılıksız çekle ilgili olarak her bir çekle ilgili olarak, bin beşyüz güne kadar adli para cezası verilirken yapılan değişiklikle, savcı tarafından her bir

çekle ilgili olarak çek düzenleme ve açma yasağı kararı verilecek. Böylece karşılıksız çek suçu adli nitelikli bir yaptırımdan idari nitelikli bir yaptırıma dönüşmüştür. Karşılıksız çek keşide edilmesi durumunda, hamilin 6 ay içinde talep etmesi halinde, Cumhuriyet savcısı tarafından her bir çekle ilgili çek düzenleme veya çek hesabı açma yasağı verilebilecek. Ancak karşılıksız çekle ilgili olarak hamilin 6 ay içinde talep etmesi halinde Cumhuriyet savcısı tarafından çek keşide eden dolandırıcılık, belgede sahtecilik veya başka bir suçtan cezalandırılabilme imkânı tanındı. Eğer karşılıksız çek keşide eden kişi hakkında, Cumhuriyet savcısı tarafından dolandırıcılık suçuna hükmedilirse TCK Md. 157 göre "bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası" ile cezalandırılabilir. Böylece 6373 sayılı kanunla karşılıksız çek suç olmaktan çıkmış olmasına rağmen karşılıksız çek düzenleyenler hakkında dolandırıcılık fiili kapsamında yargılanıp hüküm verilirse ceza daha da ağırlaştırılmış olarak uygulanacaktır.

Hakkında çek düzenleme ve açma yasağı kararı verilmiş olan kişiler, elindeki bütün çek yapraklarına ait olduğu bankaya iade etmek zorundadır. Bu kişi adına yeni bir çek hesabı açılmaz. Çek düzenleme ve açma yasağı ile ilgili bilgiler, güvenli elektronik imza ile imzalandıktan sonra, Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına elektronik ortamda bildirilir.

6273 Sayılı Kanunun 4'üncü maddesiyle değiştirilen 5941 sayılı Kanunun 6'ncı maddesinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Karşılıksız kalan çek bedelinin, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticarî işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödenmesi hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı Cumhuriyet savcısı tarafından kaldırılır. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ilişkin kayıt, kaydın girildiği tarihten itibaren her hâlde on yıl geçmesiyle Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından resen silinir ve bu işlem ilân olunur.

6273 sayılı kanunla karşılıksız çek, suç olmaktan çıkarıldığından bu eylem karşılığında uygulanan yaptırımı, idari yaptırıma dönüştüren fiiller nedeniyle soruşturma evresinde bulunan dosyalar hakkında Cumhuriyet Başsavcılığınca, kovuşturma evresinde bulunan dosyalar hakkında mahkemece idari yaptırım kararı verilecektir.⁷ Yargıtay'da bulunan dosyaların geri gönderildiği mahkemeler duruşmasız karar verecektir. 6273 Sayılı Yasa ile değişik 5941 sayılı çek yasasının idari yaptırım öngörülmüş maddeleri hakkında Kabahatler Kanunu hükümleri uygulanacaktır.

6- DİĞER CEZA HÜKÜMLERİ

5941 Sayılı Çek Kanununun Diğer Ceza Hükümleri başlıklı 7'nci maddesi kanunda belirtilen usullere uyulmaması halinde banka görevlilerine ve ilgililere ceza hükmetmektedir Tacirin ticarî işletmesiyle ilgili iş ve işlemlerinde, tacir olmayan kişinin çek defterini kullanarak çek düzenleyen ve düzenleyen kişi altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu düzenleme ile çek keşide

⁷ Para Dergisi: Rahime UÇAR, Teminat Mektuplu Çek Dönemi başlıklı yazısında; Karşılıksız çekte hapis cezası uygulamasının kaldırılarak yerine idari ceza gelmesi ve yaptırımının az olmasından dolayı pek çok firma çek ile çalışacağı firmalardan teminat mektubu istemeye başladığını belirtmiştir. Yine aynı konuda Şükrü KIZILOTT'un 19.01.2012 tarihli Hürriyet Gazetesi'ndeki Karşılıksız Çekte Son Durum başlıklı yazısında da karşılıksız çekte hapis cezasının kaldırılmasıyla mal satışı ve hizmet yapılması karşılığında çek alanların karşı taraftan teminat istemelerinin yaygınlaşacağını belirtmektedir.

edecek tacirlerin, hangi nitelikteki çeki imzaladıklarına ayrıca dikkat ve özen göstermeleri, artık bir zorunluluk haline gelmiştir.⁸ Tacir olmayan kişiye tacir kişiye verilmesi gereken çek defteri veren banka görevlisi hakkında elli günden yüz elli güne kadar adlî para cezasına hükümlenir.

2'nci maddenin üçüncü fıkrasındaki yükümlülüğe aykırı olarak bankaya gerçek dışı beyanda bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Beyanname almadan veya beyannameye rağmen, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunan kişiye veya bu kişinin yönetim organında görev yaptığı veya temsilcisi ya da imza yetkilisi olduğu tüzel kişiye çek defteri veren banka görevlileri elli günden yüzelli güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

Kısmen veya tamamen karşılığı bulunmayan çekle ilgili olarak, talebe rağmen, karşılıksızdır işlemi yapmayan banka görevlisi, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Karşılığı tahsil edilmek üzere bankaya ibraz edilen çekin karşılığının hesapta mevcut olmasına rağmen, hamile ödemede bulunmayan ya da bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarı hamile ödemeyen banka görevlisi, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi, buna rağmen çek düzenlerse, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi adına çek hesabı açan banka görevlisi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Çek defteri basmaya veya bastırmaya kanunen yetkili kılınanlar dışında çek defteri basanlar ve bastıranlar iki yıldan beş yıla kadar hapis ve bin beşyüz güne kadar adlî para cezasıyla cezalandırılır. Hamiline çek defteri yaprağını kullanmadan hamiline çek düzenleyen kişi, bu aykırılığı içeren her bir çekle ilgili olarak, "Cumhuriyet savcısı tarafından üç yüz Türk Lirasından üç bin Türk Lirasına kadar idarî para" cezası ile cezalandırılır.⁹

7- HESABEN ÖDEME

Çeklerin banka şubeleri arasında hesaben ödenmesini sağlayacak sistemin kurulması Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından sağlanır. Ancak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, bu yetkiyi uygun göreceği başka bir kuruluş aracılığıyla da kullanabilir.¹⁰

Bu sistemin işleyişi Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Yönetmelikte belirtilen esaslar çerçevesinde çeklerin fizikî olarak ibraz edilmeksizin sadece çek bilgileri üzerinden bankalar arası takas odaları aracılığı ile elektronik ortamda muhatap bankaya gönderilerek işlem görmesi, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 710'uncu maddesine göre takas odasına ibraz hükmündedir.

⁸ http://portal.yontemymm.com.tr/DocLib/Yeni%20Cek%20Kanunu%20Hakkında%20Bir%20Yorum_3800.pdf Av. S.ERİŞ - Av. M.ERİŞ Yeni Çek Kanunu hakkında yorum ve makaleler

⁹ 6273 sayılı kanunun ile (03.02.2012-28193-Mükerrer R.G.) "bir yıla kadar hapis" ibaresi "Cumhuriyet savcısı tarafından üçyüz Türk Lirasından üçbin Türk Lirasına kadar idarî para" şeklinde değiştirilmiştir.

¹⁰ 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun 55'inci maddesi, 5941 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunu'nun 8'inci ve mülga 3167 sayılı Kanunu'nun 6'ncü maddesinin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na verdiği yetki uyarınca çeklerin banka şubeleri arasında hesaben tesviyesini sağlamak amacıyla tüzel kişiliğe haiz Bankalararası Takas Odaları Merkezi (BTOM) 1985 yılında kurulmuştur.

Takas odaları aracılığıyla ibraz edilmiş çekler için, bankaların sorumluluk miktarı dâhil, kısmî ödeme yapılmaz. Bu durum, muhatap bankanın sorumluluk tutarını ödeme yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Ancak, takas odaları aracılığıyla ibraz edilen çekin, hesapta yeterli karşılığının olmadığı belirlenmesi hâlinde muhatap banka tarafından, hesapta bulunan kısmî karşılık tutarı, çeki ibraz eden hamil lehine on beş gün süreyle bloke edilir.

8- SONUÇ

Bu yasayla çekle ilgili olarak uygulamada yaşanan sorunlara çözüm üretmek amacının yanı sıra çekin güvenilir bir ödeme aracı haline getirilerek çekin kayıt dışı ekonomiye hizmet etme yönünün de kontrol altına alınması amaçlanmıştır. Çek Kanunu uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası tarafından çıkarılacak tebliğlerle belirlenen “açıkça ayırt edilebilecek biçimde” hükmünden yola çıkarak çeklerin renklerine göre bir baskı şekli belirlenmiştir. Ayrıca çek defterlerinin her bir yaprağına çekin basıldığı tarihin de yazılması zorunlu hale getirilmiştir.

Kanunda 6273 sayılı kanunla yapılan düzenlemelerle birlikte karşılıksız çek düzenleme fiili suç olmaktan çıkarılarak, bu fiile uygulanan ceza adli yaptırımdan idari yaptırıma dönüştürülmüştür. Böylece; 01.11.2009 tarihi itibarıyla haklarında soruşturma ve kovuşturma başlatılmış ya da kesinleşmiş mahkûmiyeti bulunan kişiler için haklarında yapılan soruşturma yahut verilen mahkûmiyet kararından kurtulma imkânı tanınmaktadır.¹¹ Ancak karşılıksız çek keşide edenlere, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilirse on yıl süreyle çek hesabı açılmayacağı kanun hükmünde belirtilmiştir. Kanun kapsamında bankalara çek hesabı açtırmak isteyenlerin yasaklı olup olmadıklarını, ilgili kişilerin ekonomik ve sosyal durumunun araştırılması gibi birçok sorumluluk yüklenmiştir. Bu durumda çekle ilgili olarak bankaların ve banka görevlilerinin hukuki ve cezai sorumlulukları artırılarak karşılıksız çek kullanılmaması konusunda gerekli özen ve hassasiyetin gösterilmesi sağlanmış olacaktır.

¹¹ www.vergidegundem.com Av. S.GEZEK Yeni Çek Kanununun Uygulamada Getirdiği Yenilikler